

ЕПІЗООТОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ТА ПРОФІЛАКТИКА ЗАРАЗНИХ ХВОРОБ КОНЕЙ

*О. Є. Галатюк, д-р вет. наук, професор,
В. Л. Бегас, канд. вет. наук, доцент,
А. А. Антонюк, канд. вет. наук, старший викладач,
О. Р. Калнаус, пошукувач*

Житомирський національний агроекологічний університет
Старий бульвар, 7, м. Житомир, 10008, Україна

У статті наведені дані щодо епізоотичної ситуації по заразних захворюваннях коней в Україні. Встановлено широке розповсюдження гельмінтозів, лептоспірозу та герпесвірусних інфекцій першого та другого типів у кінних господарствах. Викладений порівняльний аналіз профілактичних заходів при герпесвірусних інфекціях першого та другого типів у коней, на основі власних досліджень. Основою профілактики герпесвірусних інфекцій першого та другого типів у коней є мінімізація впливу стрес-факторів та імунодепресантів на коней, дотримання ветеринарно-санітарних норм утримання та годівлі. Щорічне планове проведення серологічних досліджень та своєчасна імунізація в більшості випадків дає змогу запобігти клінічним проявам лептоспірозу та ринопневмонії і сприяє збереженню лоша́т.

Ключові слова: ГЕРПЕСВІРУСНІ ІНФЕКЦІЇ КОНЕЙ, ЛЕПТОСПІРОЗ, ГЕЛЬМІНТОЗИ, ВАКЦИНАЦІЯ, ВЕТЕРИНАРНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ.

Інфекційним хворобам коней властива циклічність розвитку. Саме тому сучасна стратегія протиепізоотичних заходів має бути спрямована на здійснення постійного дієвого контролю за розвитком та поширенням заразних хвороб коней [1-3].

З метою ефективної організації оздоровлювальних заходів потрібно дотримуватись специфічних методів діагностики та профілактики. Так, слід регулярно (щороку) проводити вакцинацію конепоголів'я від грипу та правцю – спортивних коней; від герпесвірусних інфекцій – поголів'я кінних заводів [2-4]. Стосовно оптимальних схем вакцинацій проти герпесвірусних інфекцій коней із застосуванням живих чи інактивованих вакцин, то потрібно чітко дотримуватись плану вакцинації поголів'я із застосування вакцини у різновікових групах тварин залежно від епізоотичної ситуації та статусу господарства [1,5]. Потребу вакцинацій проти лептоспірозу та інших інфекційних хвороб визначає Державна служба ветеринарної медицини, залежно від епізоотичної ситуації в господарстві. З метою забезпечення ветеринарного благополуччя галузі конярства України слід регулярно проводити дегельмінтизацію та комплекс діагностичних досліджень щодо ринопневмонії, лептоспірозу та гельмінтозів [4].

Матеріали і методи. Епізоотологічний моніторинг заразних хвороб коней проводиться нами понад 25 років на основі ретроспективного дослідження і результатів власних досліджень в умовах господарств різних форм власності та особливостей господарювання. Застосовували методи епізоотологічного аналізу, лабораторних досліджень на герпесвірусні інфекції першого та другого типів в РДП, лептоспіроз в РМА, копрологічні на гельмінтози та статистичного аналізу.

Результати й обговорення. Протягом останніх років загальна чисельність коней в Україні зменшилась і становила в 2014 році 414 тис. голів, в тому числі 5,8 тис. голів –племінне поголів'я. Основний племінний генофонд розміщений в 16 кінних заводах та 82 господарствах, де знаходиться від 10 і більше племінних конематок. У цих господарствах

утримується 389 жеребців-плідників і 2883 кобили. Слід відмітити, що в Україні регулярно зустрічаються спорадичні випадки сказу серед коней (до 10 випадків щороку), що обумовлено стійкою неблагополучною ситуацією щодо цієї хвороби. У всіх племінних кінних господарствах зустрічаються такі паразитарні захворювання, як стронгілодоз, стронгілози, параскаридоз, оксіуроз, гастрофільоз. Крім того, в племінних господарствах часто виникає лептоспіроз і герпесвірусні інфекції коней першого і другого типів. Лептоспіроз у коней поширений по всій території України. Захворювання протікає у формі імунізуючої субінфекції, в окремих господарствах відмічається клінічний прояв хвороби, який характеризується кон'юнктивітами, ринітами, дерматитами, абортами на останньому місяці жеребності, розвитком сліпоти у окремих тварин. У неблагополучних по лептоспірозу господарствах збільшується кількість реагуючих коней в РМА в титрах 1:50 – 1:100 до 50 % і більше, при цьому з'являється 2 % і більше тварин, у яких антитіла в РМА в титрах 1:200 і вище. У таких господарствах у коней знижується апетит, вони швидко худнуть, окремі можуть загинути, у лошат відзначають риніти і бронхопневмонії. При розтині виявляють жовтяничність підшкірної клітковини, гепатит або цироз печінки, гломерулонефрит. Профілактика і оздоровлення при лептоспірозі здійснюється шляхом застосування варіанту вакцини з відповідними серогрупами лептоспір, виявленими в господарстві. Перед застосуванням вакцини проводять поголовне дослідження в РМА. Через 10 діб після застосування вакцини коней, які мають титри в РМА 1:200 і більше піддають санації антибіотиками (лінкоміцин гідрохлорид, фармазін, інтраміцин, пенбекс) та проводять дезінфекцію та дератизацію.

Регулярно, щороку, у незначній частини конематок спостерігаються народження нежиттєздатних лошат, аборти, народження мертвих лошат. Нами розроблені методи діагностики герпесвірусної інфекції першого типу коней в РЗГА, РН, РДП, ПЛР, а герпесвірусної інфекції другого типу в РДП. Проведені дослідження засвідчили, що в деяких кінних заводах поширена герпесвірусна інфекція першого і другого типів, гельмінтози і лептоспіроз. При дослідженні тварин на кінних заводах серопозитивними в РДП були 39,7 % коней до першого, 48,3 % до другого серотипу герпесвірусів коней. При цьому у 35,7 % коней одночасно в сироватці крові виявили антитіла до обох типів вірусів. У хворих ринопневмонією конематок спостерігали пізні аборти на 8 – 11 місяцях жеребності. Частина конематок народжувала нежиттєздатний приплід, який гинув протягом двох-трьох діб. У 2006 – 2007 роках масові спалахи респіраторної форми ринопневмонії, обумовлені герпесвірусом першого типу відмічалися в індивідуальних господарствах Волинської, Рівненської, Чернігівської, Тернопільської, Житомирської, Київської, Хмельницької, Вінницької областях. У окремих коней при сумісному перебігу герпесвірусної інфекції першого і другого типів клінічні ознаки захворювання виявлялися нервовою формою або пневмонією, які дуже важко піддавалися комплексному лікуванню.

У неблагополучних господарствах відносно ринопневмонії жеребних кобил краще вакцинувати перший раз на першому-третьому місяцях жеребності, наступний раз – через три-чотири місяці, проте не пізніше, ніж за 4 місяців до жереблення. Вакцинацію лошат проводять перший раз в 10 денному віці. При цьому проводять термометрію, здорових лошат вакцинують, а з підвищеною температурою піддають симптоматичному лікуванню. Другий раз вакцинацію проводять в 3-місячному і третій раз – 5–6 місячному віці, не пізніше 3–4 тижнів до відлучення. При масових спалахах захворювання в регіонах виникає необхідність проводити вакцинацію для коней і в індивідуальних господарствах. Хворих тварин ізолюють і піддають симптоматичному лікуванню, яке передбачає застосування розробленого нами препарату СЕГП, антибіотиків (лінкоміцин гідрохлорид або інтраміцин або пенбекс) і використання імуномодуляторів (амізон, ізамбен).

Профілактика гельмінтозів досягається в результаті утримання коней згідно з ветеринарно-санітарними нормами. Кожну добу проводять очищення стаєнь від гною і

організують його біотермічне знезараження до використання на полях або пасовищах, що сприяє розриву циклу розвитку паразитів. У племінних господарствах дегельмінтизацію дорослого поголів'я проводять навесні і восени, а спортивного поголів'я, молодняка від 1 до 3 років – 4 рази на рік з інтервалом 90 діб. Дегельмінтизацію племінних лоша́т починають з 14-добового і проводять з інтервалом 45 – 60 діб до 12-місячного віку. Підбір антигельмінтиків широкого спектру дії і попередню їх апробацію проводять на малоцінних конях. Антигельмінтні препарати застосовують відповідно до настанови залежно від наявності різних видів гельмінтів (табл.).

Через 10 діб після дегельмінтизації відправляють проби фекалій для визначення ефективності дії препаратів і проводять механічне очищення і дезінвазію приміщень. Постійно контролюють ефективність дії антигельмінтиків і при необхідності здійснюють заміну. З метою профілактики гельмінтозів у коней необхідно упродовжувати випас коней на культурних пасовищах або за допомогою електропастуха. Нами розроблена «Технологія вирощування коней за допомогою електропастуха і оздоровлення від гельмінтозів і лептоспірозу (Патент 36030 А, Україна)». Застосування технологічних прийомів дозволяє кожні 5–6 діб переводити табун коней з однієї площі на іншу і контролювати стан пасовища. Регулярне переміщення тварин на чисті ділянки сприяє оздоровленню від гельмінтозів, оскільки личинки гельмінтів за цей період не стають інвазійними і не заражають коней.

Таблиця

Антигельмінтні препарати і способи їх застосування для коней

№ п/п	Препарати	Дози	Спосіб застосування	Ендопаразитози
1	На основі фенбендазолу (фенкур, панакур, фенбендазолу гранулят 22,2 %, панакура гранулят 22,2 %)	7,5 . 10 мг/кг	Одноразово з кормом	Параскаридоз, стронгілятози, стронгілоїдоз, аноплоцефалоїдоз, оксіуроз
2	На основі альбендазола (альбен, атазол, вальбазен, анвермін і ін.)	6 . 8 мг/кг	Одноразово з кормом	Параскаридоз, стронгілятози, стронгілоїдоз, аноплоцефалоїдоз, оксіуроз
3	Пастри ринтал, пірантел	6 мг/кг, 12,5 мг/кг	На корінь язика	Параскаридоз, стронгілятози, стронгілоїдоз, аноплоцефалоїдоз, оксіуроз
4	Піперазин	0,5 г/кг	Раз на добу, 2 діб. піряд	Параскаридоз, стронгілятози, стронгілоїдоз, оксіуроз
5	Універм	50 мг/кг (5г/100 кг)	Одноразово з кормом	Параскаридоз, стронгілятози, стронгілоїдоз, аноплоцефалоїдоз, оксіуроз, парафіляріоз, ринестроз, онкоцеркоз
6	Івомек, івермек, дектомакс та ін.. аналоги	1 см ³ на 50 кг маси	Підшкірно в дозі не більше 5 мл в одне місце	Параскаридоз, стронгілятози, стронгілоїдоз, аноплоцефалоїдоз, оксіуроз, парафіляріоз, ринестроз, онкоцеркоз
7	Пастри екваланова, еквісектова, еквест, бровермектин-гель, абомітел плюс, гельмісан	1 ділення на 100 кг маси	На корінь язика	Параскаридоз, стронгілятози, стронгілоїдоз, аноплоцефалоїдоз, оксіуроз, парафіляріоз, ринестроз, онкоцеркоз
8	Бронтел комбігель	1 ділення на 100 кг маси	На корінь язика	Параскаридоз, стронгілятози, стронгілоїдоз, аноплоцефалоїдоз, оксіуроз, парафіляріоз, ринестроз, онкоцеркоз, сетаріоз

Нами встановлений в кінних заводах і племінних фермах асоційований перебіг герпесвірусної інфекції першого і другого типів, лептоспірозу і гельмінтозів. Тому з метою профілактики даних захворювань диспансеризацію необхідно проводити восени (жовтень –

листопад) і весною (квітень – травень). При проведенні диспансеризації, окрім умов утримання і годівлі, проводять серологічні дослідження на лептоспіроз, герпесвірусну інфекцію першого і другого типів, а також копрологічні, імуно-біохімічні дослідження в кобил, жеребців-плідників і 10 % молодняка.

В И С Н О В К И

1. В Україні постійно зустрічаються випадки захворювання коней лептоспірозом, ринопневмонією, сказом та гельмінтозами.

2. З метою профілактики гельмінтозів необхідно проводити раціональні дегельмінтизації поголів'я залежно від віку, умов експлуатації і утримання тварин. Вирощування коней на культурних пасовищах або за допомогою електропастуха дозволяє профілакувати сумісний перебіг гельмінтозів з лептоспірозом в літній період.

3. У племінних господарствах необхідно регулярно проводити заходи направлені на профілактику гельмінтозів, лептоспірозу, ринопневмонії та грипу.

Перспективи досліджень. Дослідження будуть спрямовані на епізоотологічний контроль заразних хвороб коней.

ЕPIZOOTIC MONITORING AND PREVENTATIVE MEASURES OF INFECTIOUS DISEASES OF HORSES

A. E. Halatiuk, B. L. Behas, A. A. Antoniuk, O. P. Kalnaus

Zhytomyr National Agrarian and Ecological University
7, Saryi boulevard, Zhytomyr, 10008, Ukraine

S U M M A R Y

The article presents data on the epizootic situation on infectious diseases of horses in Ukraine. It was found widespread leptospirosis, helminth infections and herpes infections of the first and second types of horse farms. The paper presents a comparative analysis of the preventive measures in case of herpes virus infection of first and second types of horses, based on their own research. The basis of prevention first and second types of herpesvirus infections in horses is to minimize the effect of stress factors and immunosuppressive drugs on horses, compliance with veterinary and sanitary rules and feeding. Annual planned serological studies and timely immunization in most cases can prevent clinical manifestation of leptospirosis, rhinopneumonia and contributes to the preservation of foals.

Keywords: HERPES VIRUS INFECTION OF HORSES, LEPTOSPIROSIS, HELMINTH INFECTIONS, VETERINARY WELFARE.

ЭПИЗОТИЧЕСКИЙ МОНИТОРИНГ И ПРОФИЛАКТИКА ЗАРАЗНЫХ БОЛЕЗНЕЙ ЛОШАДЕЙ

A. E. Галатюк, В. Л. Бегас, А. А. Антонюк, О. Р. Калнаус

Житомирский национальный агроэкологический университет
Старый бульвар, 7, г. Житомир, 10008, Украина

А Н Н О Т А Ц И Я

В статье приведены данные относительно эпизоотической ситуации по заразным заболеваниям лошадей в Украине. Установлено широкое распространение лептоспироза,

гельмінтозов и герпесвірусних інфекцій першого и другого типів в конних господарствах. Изложено сравнительный анализ профилактических мероприятий при герпесвірусних інфекціях першого и второго типів в лошадей, на основании собственных исследований. В основе профилактики герпесвірусних інфекцій першого и второго типів у лошадей является минимизация влияния стресс-факторов и иммунодепрессантов на лошадей, соблюдение ветеринарно-санитарных норм содержания и кормления. Ежегодное плановое проведение серологических исследований и своевременная иммунизация в большинстве случаев позволяет предотвратить клиническое проявление лептоспироза, ринопневмонии и способствует сохранению жеребят.

Ключевые слова: ГЕРПЕСВИРУСНЫЕ ИНФЕКЦИИ ЛОШАДЕЙ, ЛЕПТОСПИРОЗ, ГЕЛЬМИНТОЗЫ, ВЕТЕРИНАРНОЕ БЛАГОПОЛУЧИЕ.

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Галатюк О. Є. Профілактика та лікування заразних хвороб коней / О. Є. Галатюк – Житомир: Видавництво «Рута», 2009. – 380 с.

2. Прискока В. А. Інфекційні хвороби органів дихання у коней / В. А. Прискока // Сучасна ветеринарна медицина. – 2011. – № 2. – С. 28–30.

3. Кривошия П. Ю. Епізоотична ситуація щодо інфекційних і паразитарних хвороб коней, засоби їх діагностики та профілактики / П. Ю. Кривошия // Вісник аграрної науки. – 2013. – № 12. – С. 36–38.

4. Меженський А. О. Профілактика заразних хвороб коней / А. О. Меженський // Agroexpert: практичний посібник аграрія. – 2012. – № 11. – С. 102–106; № 12. – С. 108–109.

5. Allen G. P. Respiratory Infections by Herpesviruses Types 1 and 4 / G. P. Allen // International Veterinary Information Service / Ithaca, New York, USA Department of Veterinary Science, Gluck Equine Research Center, University of Kentucky, Lexington, KY, USA. – 2002. – P. 67–78.

6. Galatyuk O, Kanyovsky A. Prophylaxis of equine rhinopneumonia. Proceedings 10th International Congress of World Equine Veterinary Association, Moscow, Russia, – 2008. – P. 437 – 439.

Рецензент – Ю. Ю. Довгій, д. вет. н., професор кафедри паразитології ветеринарно-санітарної експертизи та зоогієни Житомирського національного агроекологічного університету.